

ЕКОНОМІЧНА ШКІЛЬНА ОСВІТА ЯК ФАКТОР СПРИЯННЯ АДАПТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ В СУЧАСНОМУ СОЦІУМІ

ECONOMIC SCHOOL EDUCATION AS A FACTOR TO PROMOTE ADAPTATION OF THE PERSONALITY OF THE PUPIL IN THE MODERN SOCIETY

Наталія Ковчин
Natalia Kovchyn

Анотація

Стаття присвячена впливу економічної шкільної освіти на процес і ефективність адаптації особистості учня в сучасному суспільстві. Представлено теоретичний аналіз проблеми адаптації особистості у зв'язку з викликами сучасного суспільства. Охарактеризовано особливості економічної шкільної освіти та сутність соціальної адаптації учнів. Проаналізовано результати дослідження психолого-педагогічних особливостей економічної компетентності особистості і ефективності адаптації. Виявлено, що значна більшість опитаних старшокласників, які пройшли курс навчання економіки, більш адаптовані в соціумі, мають розвинені особистісні ресурси та копінг-стратегії.

Ключові слова: економічна освіта, адаптація, особистість.

Annotation

The article is devoted to the influence of economic school education on the process and the adaptation of the personality of the pupil in modern society. The theoretical analysis of the problem of adaptation of the person in connection with the challenges of modern society is presented. Characterized features of economic school education and the essence of social adaptation of pupils. The results of research of psychological and pedagogical peculiarities of an individual's economic competence and efficiency of adaptation are analyzed. It was found that the vast majority of polled senior pupils who underwent economics training, are more adapted in society, have developed personal resources and coping strategies.

Key words: economic education, adaptation, personality

Вступ

Сьогодні ми знаходимося на складному етапі розвитку суспільства. Стрімкі темпи глобальних трансформацій, що відбуваються у світі, в соціумі, геосфері, економіці геополітиці потребують своєчасного осмислення, аналізу та змін світогляду особистості для здатності об'єктивно оцінити оточуючі глобальні і локальні соціальні процеси. Актуальною нині є орієнтація на динамічні процеси в Європейському освітньому просторі.

Ці проблеми стосуються як дорослих, так і школярів, особливо старшокласників. Підготовка до самостійного життя учнів потребує і системних знань про світові процеси, зокрема, з економіки, а також становлення особистості, формування важливих психологічних якостей, для успішного формування адаптаційних процесів в подальшому самостійному житті.

Сучасна система освіти має враховувати вказані проблеми і бути готовою до їх вирішення. Для цього необхідно здійснювати реформування і оновлення як змісту освіти, так і розроблення інноваційних підходів до формування особистості учнів, здатності до адаптації.

Отже, глобальні системні зміни трансформуючого характеру в суспільстві, довіклі не можуть не впливати на розвиток, діяльність, активність сучасної особистості школярів. Зважаючи на ці процеси, у сучасної особистості виникає необхідність адаптуватись до

трансформаційних змін і таким чином успішно планувати власну життєву діяльність, самоудосконалення, самореалізацію.

Відсутність вчасної адаптації може провокувати прояв у особистості когнітивний дисонанс, психологічну дисгармонію.

Сьогодні у глобальному світі реальний шанс на успіх дає ефективна реалізація загального потенціалу. Саме особистість як носій інтелекту, знань, умінь, досвіду, соціальної мобільності, здатності до адаптації виступає головною складовою ментального національного багатства кожної країни та головним ресурсом соціально-економічного розвитку [4].

Економічна шкільна освіта сприяє як інтегративна, світоглядна компонента загальної шкільної освіти розширює адаптаційні можливості особистості старшокласників. Знання економічних законів, сучасних особливостей розвитку економіки в суспільстві дає можливість учням об'єктивно оцінювати глобальні процеси, аналізувати, критично мислити, формувати власну життєву позицію, ефективно адаптуватись в сучасному суспільстві.

1. Теоретичний аналіз проблеми психологічних особливостей адаптації старшокласників в сучасному соціумі

Сучасна особистість як носій вольових якостей, компетентності, адаптації є важливою рушійною, діяльною силою сьогоденного суспільства. Сучасний етап розвитку людства потребує серйозних трансформацій усієї системи життєдіяльності людини, нині, за думкою філософів, змінюється бачення сенсу буття, субординації інтересів, матеріальних і духовних цінностей [4].

Це накладає на сучасну особистість особливі, складні і системні, креативні завдання. Особистості необхідно усвідомити зовнішні процеси у суспільстві та бути готовою до адаптації, тобто до внутрішньо-особистісних трансформацій. Проблему адаптації особистості в суспільстві і природі досліджували М. Амосов, О. Георгієвський, К. Бернар, Г. Балл, В. Кремень, Н. Ковчин, У. Кенон, Ж. Піаже, К. Тринус, Г. Крайг, І. Цехмістро.

Адаптація (лат. *adapto* – пристосовую) – пристосування функцій та структури організму до умов зовнішнього середовища. Процеси адаптації спрямовані на збереження стабільності, цілісності, гомеостазу. Адаптація – це пристосування організму, органу, особистості чи групи до змінних зовнішніх умов. Розрізняють адаптацію фізіологічну, соціально-психологічну – при включенні суб'єктів в нову групу; професійну – при включенні в нові умови праці [9].

Адаптація лежить в основі стабільності цілісного та водночас наповненого протиріччями життєвого особистісного процесу. Сутність явища адаптації полягає в єдності узгодження з зовнішнім середовищем і водночас неузгодження з ним [8].

О. Георгієвський сформулював узагальнене поняття адаптації: «Адаптація – це особлива форма відображення системами впливу зовнішнього і внутрішнього середовища, що проявляється в тенденції з ним динамічної рівноваги з ним [1].

Науковці адаптацію визначають як процес і як результат. В процесі вивчення адаптації як процесу, характеризуються її часові характеристики і стадії адаптації та досліджують тривалість (як процесу). Значний обсяг і послідовність дослідження дозволяє виявити основні елементи адаптаційного процесу, які в результаті, пов'язані в єдину часову та логічну послідовність. Дуже важливим в цьому процесі є результативний аспект адаптації. Він виступає основним елементом під час оцінки успішності адаптації як процесу [1].

А. Реан представив адаптацію не тільки як процес і результат, а і як основа, платформа для подальшого формування новоутворень психологічних якостей [7].

Піаже Ж. доводить, що в своїх витоках, основа природи мислення, свідомості, є біологічною, вона формується із властивостей поведінки і життєдіяльності організмів в цілому (в т. ч. людини).

Першою дуже важливою властивістю є властивість організації [5, 10].

Вся інтелектуальна діяльність – організована діяльність (мисленеві структури). Ж. Піаже виділяє організацію як одну із фундаментальних «функціональних інваріант» інтелекту. Поряд з організацією другою такою важливою фундаментальною інваріантою є адаптація, тобто здатність пристосування інтелекту до фактів дійсності, що оточує людину [10].

Підтвердженням, свідченням наявності у особистості організації є здатність до адаптації. Звідси видно глибоку єдність і взаємообумовленість цих двох функціональних інваріант поведінки – організації і адаптації. Піаже Ж. черпає роз'яснення суті адаптації із природнього біологічного підґрунтя, основи становлення і розвитку інтелекту. Піаже Ж. пояснює і доводить сутність процесу адаптації, що складається із асиміляції особистістю, організмом середовища і одночасно акомодациєю особистості до середовища [10].

Інтелектуальна асиміляція – це освоєння елементів зовнішнього середовища шляхом їх відображення у функціональних інтелектуальних структурах свідомості з метою подальшого включення образів, що виникають в структуру інтелектуальної діяльності. Психологічна асиміляція – це включення об'єктів в схеми поведінки, які самі є нічим іншим, як канвою дій, що має здатність активно відтворюватись [5].

Можна зробити висновок, що протилежний і доповнюючий процес – це реагування інтелектуальної структури на фактор впливу, пристосування до структури об'єкта, що асимілюється – це інтелектуальна акомодация.

На основі досліджень Ж. Піаже можна зробити висновок, що інтелектуальна адаптація особистості це єдиний процес, з яким пов'язані тісно дві сторони: асиміляція і акомодация. В інтелектуальних процесах конкретний зміст і деталі таких процесів, як асиміляція і акомодация варіюють в дуже широких межах. Але обов'язковим є інтелектуальне пристосування (адаптація). Асиміляція предмета, явища інтелектом одночасно передбачає акомодацию особистості до явища чи предмета, що асимілюється (без цього аспекту процес асиміляції був би неможливим). Акомодация схем поведінки особистості постає одночасно в якості асиміляторного перетворення явища, предмета тощо, до якого акомодується особистість (2, 5, 10).

Процес асиміляції особистістю довкілля, соціуму і одночасно акомодация її до соціуму дозволяють зрозуміти суть формування інтелекту, важливого інструменту пристосування до довкілля, соціуму, колективу, та одночасного оволодіння, осягнення всім цим в процесі взаємодії з соціумом [5].

Пізнання це не «зняття» копії реальності. Ж. Піаже вважає, що пізнати предмет – це означає впливати на нього, для того, щоб його перетворити, змінити. Пізнавать – це означає динамічно відтворювати предмет, явище тощо.

Узагальнення теоретичних досліджень науковців підводять до висновку: сутність інтелектуальної адаптації полягає в досягненні стану взаємної урівноваженості та збалансованості актів інтелектуальної асиміляції і акомодации. Деадаптація означає насамперед зникнення, або знищення, чи повна відсутність, рідше – зменшення адаптації особистості в соціумі.

Деадаптація в (психології) – це порушення поведінки пристосування, або пристосовуючої поведінки особистості, індивіда, в результаті дії впливу певних зовнішніх або внутрішніх причин – непосильних чи несправедливих вимог, ускладнень і в результаті виникнення незгоди, протесту, самозахисту особистості тощо. Основу деадаптації, як правило, становить конфлікт, а під його впливом неадекватна реакція особистості на умови середовища у вигляді певних відхилень у поведінці особистості [9].

Необхідно дослідити і вивчити суть конфлікту, що призвела до деадаптації і нейтралізувати їх.

Психологічна література поняття адаптації особистості інтерпретує з акцентом на індивідуальні особистісні якості і структуру особистості вцілому, на специфіку взаємодії особистості і соціального середовища, на реалізацію і особистісного потенціалу [3].

Забезпечення ефективної адаптації особистості до соціуму, навколишнього світу можна, якщо при наявності проблем залучати фахівців – психологів, соціологів, психотерапевтів та ін. для розроблення спеціальних програм, рекомендацій, тренінгів для особистості або групи. Методичні розробки покликані допомогти забезпечити зростання ефективності процесу адаптації.

Можна виокремити зовнішні та внутрішні фактори, вони можуть впливати як позитивно, так і негативно. Зовнішні, наприклад, можуть, певним чином сприяти адаптації або створювати, навпаки, несприятливі умови. Це можуть бути фактори соціального середовища, конфлікти, протистояння, різність поглядів: як політичних, так релігійних, а також світоглядних, соціально-психологічних, ідеологічних. Зовнішніми факторами можуть бути умови проживання тощо.

Внутрішні фактори – це психологічні особливості особистості: цілеспрямованість, стресостійкість, копінг-ресурси, типи темпераменту та ін.

2. Роль копінг-ресурсів особистості в процесі адаптації

В результаті взаємодії особистості із соціумом можуть виникнути ознаки стресу. Р. Лазаурус досліджує цю проблему запроваджує поняття «копінг» (coping) – подолання стресу, оволодіння стресом. Поведінка особистості, що спрямована на зменшення, усунення впливу стресогенного фактору на психологічний, фізичний стан особистості називається копінг-ресурсом. Стратегії, які особистість застосовує для подолання стресу – це і є копінг-стратегії (Р. Лазаурус). Основою для подолання стресу особистістю – є копінг-стратегії, основу їх становить особистісний досвід (особистіні ресурси або копінг-ресурси).

Види копінг-ресурсів поділяються на такі: фізичні (стан здоров'я, витривалість, тип темпераменту тощо); психологічні (локус контролю, самооцінка, мотивація, переконання, психоемоційний стан тощо); соціальні (соціальні зв'язки, різні види соціальної підтримки).

Копінг-ресурсами, що сприяють особистості в подоланні стресових ситуацій, є ресурси особистості (особистісні ресурси):

- а) когнітивні копінг-ресурси – це цілісні знання, уявлення, пам'ять, спосіб мислення, здатність критично і адекватно оцінювати вплив оточуючого середовища, соціуму, довкілля;
- б) інтернальний локус контролю – здатність особистості та уміння контролювати своє життя і брати особисто відповідальність за нього;
- в) «Я – концепція» - цілісне системне уявлення особистості про себе, самооцінка, саморегулювання, самокорекція;
- г) цілісна мотиваційна структура особистості;
- д) афіліація – здатність спілкуватись з соціальним оточенням, соціальна компетентність;
- е) особистісна система поглядів і особистісна позиція відносно загальних психологічних та філософських категорій;
- є) емпатія – уміння співчувати, при цьому накопичуючи власний досвід.

Серед особистісних копінг-ресурсів виділяються соціальні ресурси:

- а) соціально-підтримувальний процес – уміння знаходити, приймати і надавати соціальну підтримку;
- б) соціальна підтримка (власна підтримка, колектив, соціум).

Від рівня розвитку копінг-ресурсів особистості залежить успішна адаптація до соціуму, середовища самої особистості. Особистість, яка може адекватно оцінювати свої психологічні, пізнавальні, емоційні, стресоопірні, комунікативні та інші можливості, вона легко оцінює якість середовища, асимілює до нього і здійснює акомодацию до соціуму.

Як уже зазначалось вище, для забезпечення ефективної і успішної адаптації особистості до соціуму, навколишнього середовища при наявності певних затруднень, проблем доцільно і навіть необхідно залучати різних фахівців, психологів, соціологів, психотерапевтів та інших. Розроблені методичні рекомендації, програми, тренінги можуть надати своєчасну допомогу в процесі адаптації.

3. Роль економічної шкільної освіти у становленні особистості старшокласників та їх адаптації в соціумі

На сучасному етапі розвитку України економічна освіта визначається завданнями переходу до правової та демократичної держави, трансформації ринкової економіки, а також спрямуванням вектору розвитку до світових тенденцій економічного і суспільного розвитку.

В результаті сучасних стрімких економічних процесів у світі та в Україні виникає проблема оновлення і удосконалення економічної освіти в гімназії та ліцеї. Умовно шкільну економічну освіту можна поділити на два компоненти. Перший - це формування системних економічних знань, умінь в учнів гімназії та ліцею, здатність оперувати цими знаннями та застосовувати їх. Другий компонент економічної освіти – це формування у особистості учня важливих якостей, необхідних для ефективного виконання економічних завдань, впродовж навчання та в подальшій самореалізації у самостійному житті:

- розвиток економічного мислення, як основного компоненту економічного виховання;
- формування економічної культури, як складової економічної освіти;
- розвиток критичного мислення;
- формування мотивації підприємницької діяльності;
- розвиток підприємницького хисту як складової економічного ресурсу;
- формування лідерських якостей, необхідних для підприємницької діяльності;
- формування підприємницької компетентності;
- розвиток емоційного інтелекту;
- формування саморефлексії в процесі навчання економіки;
- розвиток менеджерських здібностей та відповідних умінь;
- формування психоемоційної стабільності особистості;
- виховання особистісної толерантності.

Дуже важливим для економічної освіти в гімназії та ліцеї є розвиток економічного мислення. Економічне мислення це:

- а) система поглядів індивіда на закономірності економічного розвитку, сутність економічних явищ і процесів та причини їх виникнення;
- б) діалектичне поєднання і взаємодія економічних знань, ідей, теорій тощо в економічній системі.

Економічне мислення – структурний елемент мислення людини взагалі. Зміст економічного мислення людини зумовлений типом існуючих суспільних відносин (економічних, соціальних, політичних, культурних), умовами її життя, місцем у соціальній структурі.

В гімназії та ліцеї відбувається розвиток економічного мислення. Визначальним фактором змісту економічного мислення є характер існуючих відносин власності, уміння знаходити оптимальні для зростання ефективності окремого підприємства, галузі, варіанти розвитку, отрієнація на найраціональніше використання економічних і природних ресурсів. Правильне економічне мислення забезпечує раціональне управління діями особистості в практичному житті, а надалі на робочому місці, в масштабі підприємства (об'єднання).

В процесі вивчення економіки в гімназії і ліцеї в учнів мають формуватись елементи економічної культури.

Економічна культура є важливою складовою економічної сфери. Отже складовою економічної діяльності є економічна культура, яка визначає ступінь розвитку економіки, темпи економічного зростання; відображає повноту використання економічних законів, ступінь їх реалізації; виступає якісною характеристикою участі особистості у житті суспільства, рівня її економічних знань і умінь господарювання, розвитку економічної свідомості та мислення. Така культура втілює результат діяльності особистості в економічному середовищі.

Економічна, інтелектуальна та духовна культура нерозривно пов'язані між собою і залежать від умов і характеру людської діяльності. Продукти інтелекту орієнтовані на суб'єкта та являють собою феномени культури. Духовна культура, що виражає прагнення людини, являє те середовище, в якому існує, функціонує і розвивається культура інтелектуальна. Вони є передумовою формування в людей економічної культури, оскільки ринкові перетворення в Україні вимагають нових якостей у головного елемента продуктивних сил - людини.

Встановлено, що економічна культура формується через систему економічної освіти, що дасть змогу підвищити професійний і моральний рівень учнів, а потім підприємців для забезпечення ефективної, якісної організаційної та управлінської діяльності. Початок формування економічної культури відбувається з шкільного віку учнів.

Важливим аспектом економічної освіти в гімназії і ліцеї є формування підприємницької компетентності в учнів. Підприємницька компетентність, поряд із такими компетентностями, як-то: вміння вчитися, спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами, математична і базові компетентності в галузі природознавства і техніки, інформаційно-комунікаційна, соціальна, громадська, загальнокультурна, здоров'язбережувальна у своїй сукупності складають комплекс ключових компетентностей особистості.

З точки зору практичної психології, підприємницька компетентність – це особистісна якість, здібність, модель поведінки, необхідні для успішного вирішення певних бізнес-задач та досягнення високих результатів у підприємницькій діяльності.

У Європейській довідковій системі (Key Competences for Lifelong. A European Reference Framework) підприємницька компетентність трактується як здатність особистості втілювати ідеї у сферу економічного життя, як інтегрована якість, що базується на креативності, творчості, інноваційності, здатності до ризику, а також спроможності планувати та організовувати підприємницьку діяльність.

Підприємницьку компетентність пов'язують із спроможністю володіти засобами, що дають особистості можливість ефективно організувати особисту та колективну підприємницьку діяльність.

Наявність підприємницької компетентності дає змогу особистості учня знаходити та застосовувати оптимальне поєднання ресурсів у процесі виробництва, створювати і впроваджувати в економічне життя суспільства інновації. Успіх підприємницької діяльності пов'язаний із самоорганізованістю, діловими та особистісними якостями особистості. Важливими є лідерські якості, вміння розв'язувати конфліктні ситуації, приймати рішення в умовах невизначеності, працювати у команді, стимулювати й мотивувати зусилля працівників.

Особистісний компонент підприємницької компетентності представлений сукупністю ділових, організаторських та моральних якостей особистості, отже учнів гімназії і ліцею.

Підприємницька компетентність – це інтегральна психологічна якість особистості учня, яка проявляється у мотивованій здатності до творчого пошуку та реалізації нових економічних ідей та дає змогу вирішувати різноманітні проблеми в повсякденному житті.

Формування в особистості учня підприємницької компетентності розпочинається в гімназії та ліцеї і продовжується під впливом неперервної економічної освіти.

Внутрішня структура підприємницької компетентності учня, містить мотиваційно-цілісний, когнітивний, діяльнісний та емоційно-вольовий компоненти, які тісно пов'язані між собою.

Сучасні складні економічні процеси потребують від особистості учня для адаптації у сьогоdnішньому соціумі, особливо, перш за все формування і активізації критичного мислення. Критичне мислення – це здатність особистості учня усвідомлювати власну, особисту позицію з того чи іншого питання та приводу, зокрема, на уроках економіки.

Для критичного мислення учнів характерне вміння знаходити нові ідеї, аналізувати та оцінювати їх, приймати ретельно продумані, зважені рішення щодо конкретних суджень та дій.

Це нестандартне мислення, що дозволяє особистості учня побачити і оцінити пріоритети, альтернативи, визначити достовірність, доцільність фактів, явищ, подій та спосіб усунення, корекції особистих помилок допущених в процесі власного мислення, зокрема, на уроках з економіки. Розвиток критичного мислення в учнів має таку основу: уміння аналізувати, порівнювати, синтезувати, ставити запитання, обґрунтовувати узагальнення і висновки [6].

Теорія і практика сучасної шкільної освіти доводять, що критичне мислення можна розвивати за допомогою спеціальних методів навчання, які можуть бути застосовані по різному в різному віці школярів.

Педагог гімназії, ліцею має враховувати під час навчання такі етапи формування критичного мислення:

- мотивувати особистість завжди працювати над своїм критичним мисленням;
- ставити вірні запитання, що допоможуть визначити, чи потрібна зараз ця інформація, чи є вона достовірною, достатньою для прийняття рішення чи вибору дії, яка мета тих, що надають інформацію;
- знаходити і формувати вирішення життєвих проблем від найпростіших – до найскладніших та оцінювати прийняті рішення, особливо в економічній сфері;
- аргументувати прийняте рішення, свою позицію, усвідомлювати, чому і як ця позиція виникла.

Економічна освіта передбачає також розвиток емоційного інтелекту, який відіграє значну роль у формуванні конкурентоспроможності учня у майбутньому самостійному житті.

Емоційний інтелект (англ. Emotional intelligence) - це група ментальних здібностей особистості, які беруть участь в усвідомленні та розумінні власних емоцій і емоцій оточуючих. Особистості з високим рівнем емоційного інтелекту добре розуміють свої емоції і почуття інших людей, можуть ефективно керувати своєю емоційною сферою, і тому в колективі, суспільстві їхня поведінка більш адаптивна і вони легше досягають своїх цілей у взаємодії з оточуючими, зокрема, у підприємницькій діяльності.

Функції емоційного інтелекту. Інтерпретативна функція – дозволяє людині продуктивно здійснювати розшифровування емоційної інформації (емоційні вирази обличчя, інтонації голосу тощо), що сприятиме накопиченню та систематизації знань, формуванню власного емоційного досвіду в економічній діяльності, підприємстві.

Регулятивна функція – сприяє стану емоційної комфортності та забезпечує адекватність зовнішнього вираження емоцій людини під час економічної, підприємницької діяльності.

Адаптивна та стресозахисна функції – полягають в актуалізації та стимулюванні психічних резервів людини в ускладнених життєвих ситуаціях під час організації економічної діяльності, підприємницької активності.

Активізуюча функція – забезпечує гнучку спроможність до конгруентності у спілкуванні особистості як лідера, що навчається керувати.

Підприємницький хист (підприємливість) може бути в учня вродженим (10%), а в основному таку якість необхідно формувати, розвивати. Підприємницький хист є економічним ресурсом, який дозволяє поєднати та ефективно організувати три інші економічні ресурси: працю, землю, капітал.

Підприємливість – це здатність людини успішно вирішувати господарські завдання, її організаторські та управлінські навички, здібність передбачати розвиток подій та ухвалювати відповідальні рішення у сфері економіки у практичній діяльності, господарюванні.

Економічна освіта, здатність до інновацій у діяльності особистості й соціальному житті у європейському світогляді нині визначаються головними складовими: національного багатства та основним ресурсом соціально-економічного розвитку країни. Виходячи з узагальнення сучасного досвіду розвинутих країн можна підтвердити: економічна освіта допомагає учням, а потім молодим людям забезпечити виконання ними основних громадських функцій (споживач, працівник, інвестор, платник податків).

Все більшого поширення та значення у навчанні економіки набуває аналіз економічних проблем, їх практичного вирішення (моделювання), застосування новітніх інформаційних технологій, психологічних та інших тренінгів.

Економічна освіта в гімназії та ліцеї – це комплекс соціально-економічних знань, умінь, навичок для забезпечення розвитку економічної культури і свідомості як особистості, так і суспільства. Основою є розуміння того, що розвиток економічної сфери суспільства значною мірою зумовлений характером життєдіяльності людини, її світоглядом, соціально відповідальною поведінкою. Отже завданням економічної освіти є формування і створення ефективних умов для самореалізації особистості учня, зокрема, гімназії і ліцею, як економічно активного члена суспільства, який здатен вмотивовано і свідомо долучатися до економічного життя країни, формування свідомості особистості учня на основі системного економічного мислення, а це створює можливість опановувати економічні знання, уміння, навички економічної діяльності.

Економічна освіта в гімназії та ліцеї дає змогу учням здобути базові економічні знання, оволодіти елементом економіки, щоб використовувати їх при необхідності для вирішення життєвих ситуацій. Системні знання про взаємозв'язки між компонентами економічних знань і людською діяльністю необхідні особистості учня для формування сприйняття цілісного економічно-просторового середовища, що його оточує і одночасно є здорового способу життя.

Потребують особистісних змін, зокрема, учні гімназій та ліцеїв в когнітивній сфері, психологічній, адаптаційній, фізичній, вольовій, компетентнісній, мотиваційній, креативній, діяльнісній тощо.

Для успішної самореалізації та адаптації учнів до економічних тенденцій в сучасному соціумі необхідно з сучасних позицій підійти до завдання формування економічних знань та їх реалізації через поєднання пізнавальних, теоретичних і практичних компонентів навчання. Пізнавальні компоненти навчання економіки мають створювати не тільки систему економічних, правових, фінансових, технічних, технологічних знань, а також формувати і визначати особистісну внутрішню культуру в учнів, формувати їх готовність до поступової усвідомленої гармонізації відносин «Людина – суспільство – природа – економіка».

Для вирішення завдань економічного навчання учнів, сьогодні виникає необхідність застосування інноваційних психологічних досліджень в галузі освіти. В останній період вагомим феноменом в освіті стали процеси зародження та динамічний розвиток когнітивної науки, яка обґрунтовує і досліджує інноваційні підходи до вивчення інтелекту особистості та відкриває закономірності процесів пізнання оточуючого світу особистістю. Під час навчання економіки організація освітнього процесу має спиратись на когнітивну науку і завдяки цьому оптимізувати цей процес. Серед важливих завдань когнітивної науки, зокрема, когнітивної психології, є сприйняття, увага, пам'ять, мислення, навчання, мовлення. Врахування цього аспекту педагогами дозволить навчання економіки зробити більш ефективним і успішним.

Заключення

Отже, особистість учня, зі сформованими цілісними економічними знаннями, уміннями їх застосовувати на практиці, з високим рівнем розвитку економічного мислення, економічної культури здатна до успішної адаптації в сучасному соціумі, до самореалізації і самоствердження у подальшому.

Навчання економіки в школі, зокрема, в старших класах сприяє адаптації особистості учня в трансформуючому середовищі, знаходженню свого місця в житті, реалізації підприємницької компетентності, оволодінню копінг-стратегіями, це веде особистість учня до самореалізації та життєвого успіху,.

Література

1. Георгиевский А. Эволюция адаптации (историко-методическое исследование). : Наука. Ленинград, 1989. - 188 с.
2. Крайг Г. Психология развития. : Питер. Санкт-Петербург, 2000. - 992 с.
3. Налшаджан А. Социально-психологическая адаптация личности (формы и стратегии). : Изд-во АН Арм.ССР. Ереван, 1988. -264 с.
4. Паламарчук Л. Соціокультурна складова змісту шкільних курсів географії: теорія і практика. : ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, 2011. - 412 с.
5. Пиаже Ж. Избранные психологические труды. : Междунар. пед. Академия. Москва, 1994. - 680 с.
6. Пометун Е. Критическое мышление для всех. : Самоучитель / Е. Пометун, И. Сущенко, Л. Пилипчатина, И. Баранова. – К., 2012. – 184с.
7. Реан А. Психология адаптации личности / А. Реан, А. Кудашев, А. Баранов : Медицинская пресса, М., 2002. - 352 с.
8. Степанова С. Биоритмологические аспекты проблемы адаптации. : Наука. Москва, 1986. - 224 с.
9. Психолого-педагогический словарь. (Сост. Рапацевич Е.). : «Соврем. слово». Минск, 2006. - 928 с.
10. Цехмистро И. Холистическая философия науки. : Университет. кн. Сумы, 2002. - 363 с.

Information about author:

Natalia Kovchyn - Ph. D. in pedagogical science. Institute of Pedagogic of the National Academy of Pedagogical Science

Ukraine, Kiev

Tel. +380969278129

e-mail: nkovchin@gmail.com